

Alojzy Czech

Śp. prof. Kazimierz Zimniewicz (1940–2024)

Dnia 12 lutego 2024 roku, w dzień 84. urodzin, zmarł w Poznaniu prof. Kazimierz Zimniewicz, wieloletni pracownik tamtejszej uczelni ekonomicznej, znaczący reprezentant nauk o zarządzaniu w Polsce, a przy tym pasjonat pracy na rzecz ochrony środowiska i utrwalania pamięci o regionach – małych Ojczyznach. Choć nie był bezpośrednio powiązany ze strukturami Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, to w Jego dorobku znajdują się liczne wątki mocno osadzone w problematyce gospodarczej. Był postacią z kręgu pokolenia, które przyjęło na siebie zadanie rozbudowy nauk o zarządzaniu, ich wielowątkowości i oryginalności w trudnych latach zmiany ustrojowej, poszukiwania dla nich miejsca w zmieniającej się konstelacji polityczno-gospodarczej, przejawiając zarazem troskę o zachowanie autonomii i oryginalności rodzimej myśli organizatorskiej. Z pewnością więcej powieścią pożegnania pochodzące z instytucji, które śp. prof. Zimniewicz współtworzył i którymi

kierował. W niniejszym wspomnieniu podejmę się jedynie próby wskazania na wieloprzedmiotowość badawczą Profesora, widzianą przy tym z oddali, jak też mało przenikającą się jej treść w recepcji ogółu, jak i poszczególnych grup środowiskowych.

Urodził się w Kościanie. Ziemi Kościańskiej odda później szmat swojego życia i twórczości. Edukacja przypadła na trudne z politycznego punktu widzenia lata. Studiował w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu, tam został w 1963 roku asystentem, podjął możliwą wtedy do napisania dysertację poświęconą przemianom i znaczeniu drobnego przemysłu w rozwoju gospodarki polskiej. Posiadł wtedy warsztat historyka gospodarczego, którym wesprze w przyszłości swoje dociekania teorio-organizatorskie. Praca kilka lat po obronie ukazała się w słynnej serii historyczno-społecznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk [Poznań, 1970]. Rozprawa habilitacyjna mieściła się jeszcze poniekąd w nurcie historyczno-ekonomicznym. Osadzona w ogromnym materiale empiryczno-statystycznym, podejmowała zagadnienie efektywności wykorzystania czasu pracy robotników grupy przemysłowej w latach 1955–1971 [Poznań, 1975]. Dekada lat 70. była już w uczelniach ekonomicznych otwarta na problematykę organizacji i zarządzania. Temu obszarowi prof. Zimniewicz poświęcił główną część swoich dociekań i ustaleń. Pojawiły się monografie, prace zbiorowe, skrypty, artykuły, recenzje, przyczynki, wydawnictwa upamiętniające, które uczyniły ich Autora postacią rozpoznawaną i obdarzaną uznaniem. Wystarczy popatrzeć na wybór bibliografii, by nabrać wyobrażenia o zakresie przedmiotowym i podejściu badawczym Jego twórczości.

Kierując wiele lat Zakładem Techniek Zarządzania poznańskiej Akademii Ekonomicznej, a potem Katedrą Systemów i Techniek Zarządzania, prowadził badania naukowe i działalność dydaktyczną z tej problematyki. Śladem pozostały podręczniki jak *Nauka organizacji i zarządzania* [PWN, Warszawa-Poznań 1984, 1990] czy *Techniki zarządzania* [PWE, Warszawa 1991], skrypty *Teoria organizacji i zarządzania* [Poznań, 1981] i pomoce dydaktyczne wraz z zestawami ćwiczeń, jak również materiały z organizowanych

rocznie w latach 1991–2009 konferencji pod hasłem „Instrumenty zarządzania we współczesnym przedsiębiorstwie”. Współdziałał w tym zakresie z prof. Zbigniewem Martyniakem (1936–2002) z Krakowa i prof. Zofią Mikołajczyk (1931–2017) z Łodzi. Stanowili swego rodzaju triumwirat tej specjalizacji organizatorskiej w skali kraju. Równolegle rozwijał swoją pasję historyczno-ekologiczną dotyczącą „małej Ojczyzny” – ziemi kościańskiej, jak również analiz i recept zarządzania dobrem wspólnym, jakim stały się powstające parki krajobrazowe. Zarządzanie wykroczyło poza tradycyjny obiekt, jakim było przedsiębiorstwo przemysłowe. W wizji Zimniewicza koncepcje i metody zarządzania w sposób oczywisty wiązały się również z materią takich niszowych instytucji, jak parki krajobrazowe. Tam było pole uwierzytelniających diagnoz, tam poszukiwał terapeutycznych aplikacji. Warto przypomnieć, iż były również publikacje *stricte* krajoznawcze, pisane z najwyższą kompetencją, broszury przybliżające środowisko, dzieje i zabytkowe aktualia małych miejscowości, jak Turew, Wonieść, Siekowo czy Przemęt oraz rozliczne studia na temat dziejów Kościana i instytucji w nim działających.

Może najbardziej rozpoznawalną w organizatorskim środowisku publikacją prof. Zimniewicza były *Współczesne koncepcje i metody zarządzania* [PWE, Warszawa, 1999], które doczekały się w następnych latach kilku wznowień, każde z uzupełnieniami. U progu nowego stulecia książeczka ta bodaj najbardziej oddziaływała na adeptów nauk o zarządzaniu w poruszanej przestrzeni problemowej. Posiadała walor nowości podany w sposób prosty, a nie upraszczający, komunikatywny, ale i nie spływający. Potrafił ważyć słowa, zwiększając siłę przekazu. Słuchacze tę zwięzłość akceptowali. Przy czym ewolucję w uniwersalnych trendach zarządzania często oglądał i interpretował przez pryzmat opracowań niemieckojęzycznych. Przykładem może być koncepcja myślenia sieciowego. Początkowo stanowiła rozdział wieńczący *Współczesne koncepcje...* Z upływem czasu rozrosła się do osobnej edycji [PWE, Warszawa, 2010]. Była prezentowana w wydaniu szwajcarskich uczonych Hansa Ulricha, Geralda J.B. Probst i Petera Gomeza, stając się zwiastunem nowego, równoległego z systemowym paradygmatu. Niemniej u Zimniewicza teoria systemowa była podstawą myślenia sieciowego. Przede wszystkim jednak myślenie sieciowe umożliwiała całościowe ujęcie przeróżnej tkanki problemowej o dużej złożoności przedmiotu, zyskując walor powszechnej stosowalności.

Prof. Zimniewicza jako badacza fascynowało zjawisko nauk o zarządzaniu [zob. PWE, Warszawa, 2014]. Dociekał ich natury [AE, Poznań, 2005] i statusu. Postrzegał je holistycznie [Warszawa, 2014, rozdz. V], osadzał w kontekście przemian polityczno-gospodarczych [UE, Wrocław, 2016]. Pociągały

Go kwestie metodologiczne [„Przegląd Organizacji”, 2016]. Pytał o zasadność hipotez w naukach o zarządzaniu [AE, Katowice, 2007]. Stawiał problem intersubiektywnej ich sprawdzalności [„Współczesne Zarządzanie”, 2006, nr 3]. Z rozważną ostrożnością odnosił się do kolejnych fal nowości. Przestrzegał, by nie ulegać modom w zarządzaniu [„Folia Oeconomica”, 2010]. Obrosła legendą Jego sceptyczna nieufność wobec głoszenia uniwersalnej recepty na zarządzanie [„Współczesne Zarządzanie”, 2002, nr 1], której obiektem przez kilka lat stał się reengineering Michela Hammera i Jamesa Champy’ego. Być może w pokładach przemysłów Profesora w tym przypadku odzywał się proces organizacyjny sprzed wieku, który był z powodzeniem harmonizowany przez Karola Adamieckiego. A teraz było coś zbliżonego, tyle że radykalne i w nader krzykliwym opakowaniu. Nie godził się z brakiem szacunku dla dokonań przeszłości [„Współczesne Zarządzanie”, 2004]. Nie ma potrzeby dodawać, iż bynajmniej nie był przeciwnikiem rozwoju. Przestrzegał jedynie przed wylewaniem dziecka (dorobku klasyków) z kąpielą (w płynnej fali (po nowoczesności)).

Przy tym niezmiennie pamiętał o powinnościach praktycznych nauk o zarządzaniu. Po kilkunastoletniej serii materiałów związanych z konferencjami na temat instrumentów zarządzania, ukoronowaniem – niejako symbolicznym – aktywności w tym zakresie była *Skrzynka narzędziowa menedżera* [„Przegląd Organizacji”, 2003, nr 5], która stała się znakiem charakterystycznym dla poznańskiego ośrodka (zob. oddzielne wydawnictwo z takim tytułem pod red. Huberta Witczaka [Poznań, 2010]). Zagadnień szczególnych, na które prof. Zimniewicz kierował badawczą uwagę, wskazując na nowy, bądź nie zauważany problem do rozwiązania, było więcej. Przykładowo wymienić można zjawisko *luki informacyjnej* [„Zeszyty Naukowe”, Poznań, 1997], innym – wymóg i zarazem problem naukowy jakości zarządzania [„Zeszyty Naukowe”, Poznań, 2004] i jego wartościowania [„Zeszyty Naukowe”, Poznań, 2006]. Na zakończenie serii materiałów konferencyjnych „Instrumenty zarządzania we współczesnym przedsiębiorstwie” niejako w spadku wskazał na zjawiska i trendy w zarządzaniu, które wymagają podjęcia i krytycznego naświetlenia. Wymienił zasadę niezależności od wzrostu i produktu, koncentrację i dywersyfikację, krótko- i długookresową perspektywę działania, słabość nadzoru korporacyjnego, nowe zasady wynagradzania menedżerów i etykę w biznesie [UE, Poznań, 2009] – zagadnienia istotne zarówno jako problem badawczy, jak i wyzwanie praktyczne.

Praktyczne nastawienie, zarazem weryfikacja nowszych projekcji zarządczych przejawiała się w zaangażowaniu w funkcjonowanie parków krajobrazowych. Implementował osiągnięcia nauk o zarządzaniu w tę

unikatową instytucję. Polem doświadczalnym były parki Wielkopolski, propozycje i doświadczenia ujawniał w założonym w 1994 roku „Biuletynie Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, którego był naczelnym redaktorem (do 2019, potem z-cą red. nac.) i na łamach którego publikował swoje spostrzeżenia i zalecenia. Pierwszy tekst przypominał dziesięcioletnie starania o utworzenie parków: kościańskiego im. D. Chłapowskiego oraz przemęckiego [1995, z. 1]. Następny *O potrzebie wizji, misji i strategii dla parków krajobrazowych* ukazał się w zeszycie [1995, z. 2] i otwierał całą serię publikacyjną. Kolejno były m.in. *Zarządzanie parkiem krajobrazowym* [2001, z. 7], wraz z agendą problemów do dyskusji i podjęcia w badaniach przedstawionych w numerze specjalnym „Biuletynu” wydanym w 10. rocznicę ukazywania się tytułu [2003, nr 9]. Omawiał *Problem władzy w zarządzaniu parkiem krajobrazowym* [2002, z. 8]. W tymże numerze poruszał istotne zagadnienie *Ochrony parków krajobrazowych a działalność gospodarcza*. Była próba tworzenia *Modelu zarządzania parkiem krajobrazowym* [2006, z. 12], by przedyskutować następnie *Zasadę współodpowiedzialności w zarządzaniu takim parkiem* [2007, z. 13]. Przeprowadzał – na przykładzie Przemęckiego Parku Krajobrazowego – badania opinii publicznej: jakiego parku mieszkańcy tego terenu by sobie życzyli [1996, z. 3], by ponowić po latach zapytanie: jak funkcjonujący park odbierają [2004, z. 10]. Po drodze stawiał i dyskutował praktyczne zagadnienie podziału gruntów ornych w tymże parku [2000, z. 6]. Część z tych zagadnień uzyskiwała wymiar monografii [AE, Poznań, 2002; 2004]. W pierwszej z nich *Zarządzanie parkiem krajobrazowym w warunkach zrównoważonego rozwoju* [2002] ujął obiekt analiz, czyli park jako system identyfikując jego otwartość, sprzężenia, homeostazę i regulacje. W pełni autorska druga edycja [2004] uznawana była za pierwszą w Polsce całościową ocenę systemu zarządzania parkami krajobrazowymi. Przypominam te prace, gdyż uchodzą one za przejaw działań hobbystycznych, podczas gdy była to poważna pasja badawczo-implementacyjna przynosząca pożytek wszystkim interesariuszom.

Nieco poszerzone teksty Jego autorstwa pojawiły się w „Ekonomii i Środowisku”. Wprawdzie była kontynuacja problematyki, jak choćby *Współzarządzanie parkiem krajobrazowym* [2007, nr 2], ale także nawiązanie do książki wydanej u progu transformacji ustrojowej, w której zespół autorski zebrany przez Profesora sygnalizował zadanie organizacji i zarządzania ochroną środowiska w Polsce [PWN, Warszawa, 1990]. Obecnie zaś uwaga skupiła się na bardziej ogólnych wyzwaniach. Było to choćby kształtowanie zrównoważonego rozwoju na obszarach chronionych [2004, nr 2], globalne ocieplenie w kontekście związków nauki z polityką, ideologią i biznesem [2011, nr 1] albo problem fikcji organizacyjnych i działań

pozornych w ochronie przyrody [2012, nr 1]. Pessimizm, niestety, narastał. Zrównoważony rozwój widział jako wizję bez szans na realizację [2016, nr 3]. Parkom krajobrazowym i ochronie środowiska pozostał wierny niemal do samego końca (zob. [Zielona Góra, 2022]). Jeszcze w ubiegłym roku reagował na propozycje klimatyczne Unii Europejskiej [„Biuletyn Parków...”, 2023, z. 30]. Zaopatrywał też potrójnym znakiem zapytania wiarygodność ekonomii [„Przeгляд Zachodniopomorski”, 2014, vol. 1], gdyż nie formułuje praw uniwersalnych, nie odkrywa prawdy bezwzględnie obowiązującej i kiepsko prognozuje. Intencją Autora, jak się zdaje, nie było jej potępienie, ale ukazanie barier wciąż stojących przed naukami z dziedziny społecznej, z którymi trudno im sobie radzić. Wydaje się, iż tematy te – choć już bez Profesora – powinny znaleźć badawczy ciąg dalszy, niewykluczone że z odwróconym znakiem wektora.

Był człowiekiem tradycji. Tak w osobistym, jak i akademickim sensie. Do perfekcji elegancki, pozostawał wrażliwy na przestrzeganie dobrych zwyczajów. Zdarzało się, iż w reakcji na brak taktu organizatorów, opuszczał miejsce konferencyjnych obrad. Honorował na sposób przyjęty tradycją jubileusze współpracowników (prof. Tadeusza Mendla, [2003]; prof. Kazimierza Dobrzańskiego, [2004]), jak też upamiętniał ich dokonania (prof. Jadwigi Majchrzak [2008]). Nade wszystko jednak żył tradycją poznańskich wzorców dobrej roboty. O organizacyjnych osiągnięciach majątku Chłapowskich w Turwi na ziemi kościańskiej mógł ciągnąć w nieskończoność (np. [„Organizacja i Kierowanie”, 1996]). A przecież były także szlachetne próby akcjonariatu pracowniczego Augusta Cieszkowskiego w Wierzenicy czy praktyki Karola Libelta dysponującego majątkiem w Brdowie – postaci dobrze znane jako twórcy polskiej filozofii narodowej i promowane za nowatorstwo swych działań przy każdej okazji (np. [TNOiK, Poznań, 1987]). Z uwagą przypatrywał się osiedlom patronackim budowanym w osiedlach przemysłowych Śląska przez tamtejszą wielką własność (w Kongresówce i Galicji tego typu działania prospołeczne nie były tak rozwinięte), odnosząc je do doświadczeń i postaw w Jego dzielnicy. To tylko domniemanie, ale recepcja ta mogła wpłynąć na przypomnienie przebiegu kształtowania się solidarności międzystanowej w Wielkopolsce, którą odtworzył w jednym z ostatnich swych tekstów [„Problemy Organizacji”, 2017, nr 2(68), cz. 2]. Pewnie wiele jeszcze z głębi zasobów przeszłości było Mu bliskich i znanych. Może do nich sięgał, tak czy inaczej wykorzystywał. Może zamierzał je w swoim stylu nagłaśniać – rzeczowo, ale i z refleksją. Tak się już nie stanie. Dla wszystkich, którzy Profesora poznali, pozostanie drogowskazem na ścieżce dociekań badawczych i busolą moralną. Będzie przypominał, że należy być zawsze przywoitym.

Wybrana bibliografia publikacji prof. K. Zimniewicza (w układzie chronologicznym):

- Rola gospodarcza i przeobrażenia organizacyjne przemysłu drobnego w Wielkopolsce w dwudziestolecie Polski Ludowej (1945–1965)*, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań, **1970**.
- Efektywność wykorzystania czasu pracy robotników grupy przemysłowej w latach 1955–1971*, Akademia Ekonomiczna, Poznań, **1975**.
- Kościańskie przemiany*, pr. zbiorowa, Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej, Kościan, **1976** (współredaktor).
- Turew i okolice*, Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej, Kościan, **1979**.
- Teoria organizacji i zarządzania zarys problematyki*, skrypt Akademia Ekonomiczna, Poznań, **1981**.
- Wonieść*, Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej, Kościan, **1983**.
- Nauka organizacji i zarządzania. Wybrane zagadnienia*, PWN, Warszawa, **1984, 1990**.
- Stan i kształtowanie wartości krajobrazowych na ziemi kościańskiej*, Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej, Kościan, **1984** (współredaktor wraz z L. Ryszkowskim).
- Kościan. Zarys dziejów*, praca zbiorowa, PWN, Warszawa-Poznań, **1985** (współredaktor wraz z Z. Wielgoszem).
- Siekowo*, Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej, Kościan, **1985**.
- Problemy organizacji i kierownictwa w pracach organizmów poznańskich*, TNOiK, Poznań, **1987**.
- Ochrona środowiska w Polsce. Organizacja i zarządzanie*, Akademia Ekonomiczna, Poznań, **1990** (red. i współautor).
- Przemęt. Zarys dziejów*, praca zbiorowa, PWN, Warszawa-Poznań, **1991** (współautor).
- Techniki zarządzania*, PWE, Warszawa, **1991**.
- Całościowe myślenie a praktyka życia codziennego*, „Prakseologia”, **1995**, nr 1/2, s. 215–220.
- Dziesięć lat starań o utworzenie parków krajobrazowych w okolicach Turwi i Przemętu (1983–1992)*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **1995**, z. 1, s. 5–11.
- O potrzebie wizji, misji i strategii dla parku krajobrazowego*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **1995**, z. 2, s. 7–16.
- Dezydery Chłapowski – praktyk organizacji XIX wieku*, „Organizacja i Kierowanie”, **1996**, nr 2, s. 5–9.
- Jakiego parku pragniemy?*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **1996**, z. 1, s. 25–37.
- Luka organizacyjna w świetle badań empirycznych*, „Zeszyty Naukowe AE w Poznaniu”, **1997**, z. 259, s. 103–108.
- Współczesne koncepcje i metody zarządzania*, PWE, Warszawa, **1999, 2000, 2003, 2009**.
- Podział gruntów ornych w Przemęckim Parku Krajobrazowym*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **2000**, z. 6, s. 91–101.
- Przyczynek do dyskusji o zarządzaniu parkiem krajobrazowym*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **2001**, z. 7, s. 31–41.
- Zarządzanie parkiem krajobrazowym w warunkach zrównoważonego rozwoju*, Akademia Ekonomiczna, Poznań, **2002**, (red.); tamże: *Park krajobrazowy jako system*, s. 24–35.
- Mit uniwersalnej recepty na zarządzanie*, „Współczesne Zarządzanie”, **2002**, nr 1, s. 5–12.
- Ochrona parków krajobrazowych a działalność gospodarcza*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **2002**, z. 8, s. 105–107.
- Problem władzy w zarządzaniu parkiem krajobrazowym*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **2002**, z. 8, s. 88–93.
- Skryzka narzędziowa menedżera*, „Przegląd Organizacji”, **2003**, nr 5, s. 10–12.
- Zarządzanie parkiem krajobrazowym problemy do dyskusji i badań naukowych*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **2003**, z. 9, s. 51–65 (współautor J. Majchrzak).
- Współczesne tendencje w zarządzaniu. Studia i przyczynki na jubileusz profesora Tadeusza Mendla*, Akademia Ekonomiczna, Poznań, **2003** (red. nauk.).
- Zarządzanie polskimi parkami krajobrazowymi. Próba diagnozy*, Akademia Ekonomiczna, Poznań, **2004**.
- Spoleczne problemy zarządzania. Studia i przyczynki na jubileusz profesora Kazimierza Dobrzańskiego*, Akademia Ekonomiczna, Poznań, **2004** (red. nauk.); tamże *Przyczynek do dyskusji o jakości zarządzania*, s. 37–51.
- Parki krajobrazowe województwa wielkopolskiego*, Wydawnictwo Naukowe Bogucki, Poznań, **2004** (współautorzy: J. Łakomic, F. Szafranski).
- Aktualność klasyki zarządzania w świetle ustaleń H. Fayola*, „Współczesne zarządzanie”, **2004**, nr 1, s. 5–13.
- Problemy kształtowania zrównoważonego rozwoju na obszarach parków krajobrazowych*, „Ekonomia i Środowisko”, **2004**, nr 2, s. 205–214.
- Przemęcki Park Krajobrazowy w opinii jego mieszkańców*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **2004**, z. 10, s. 37–46.
- Natura nauk o zarządzaniu*, Akademia Ekonomiczna, Poznań, **2005** (współautor).
- Zasada intersubiektywności w naukach o zarządzaniu*, „Współczesne Zarządzanie”, **2006**, nr 3, s. 5–13.
- Modele zarządzania parkiem krajobrazowym*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **2006**, z. 12, s. 30–39.
- Współczesne problemy organizacji i zarządzania*, red. K. Zimniewicz, „Zeszyt Naukowy”, nr 79, Akademia Ekonomiczna, Poznań, **2006**; tamże: *Uwagi na temat wartościowania jakości zarządzania*, s. 109–119.
- Współzarządzanie parkiem krajobrazowym*, „Ekonomia i Środowisko”, **2007**, nr 2, s. 61–66.
- Zasada współodpowiedniości w zarządzaniu parkiem krajobrazowym*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **2007**, z. 13, s. 38–47.
- Hipotezy i ich sprawdzalność w naukach o zarządzaniu*, w: *Dynamika zarządzania organizacjami Księga Pamiątkowa wydana z okazji 50-lecia pracy naukowej prof. zw. dr hab. Jerzego Rokity*, Akademia Ekonomiczna, Katowice, **2007**, s. 379–391.
- Zmiany w organizacji – przyczyny i konsekwencje. Studia i przyczynki dla uczczenia pamięci profesor Jadwigi Majchrzak*, Akademia Ekonomiczna, Poznań, **2008** (red. i współautor).
- Instrumenty zarządzania we współczesnym przedsiębiorstwie. Nowe kierunki*, red. K. Zimniewicz, „Zeszyty

- Naukowe” nr 129, Uniwersytet Ekonomiczny, Poznań, **2009**; tamże: *Nowe trendy w zarządzaniu*, s. 9–12.
- Zarządzanie wiedzą jako moda*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica”, **2010**, z. 234, s. 85–92.
- Skrzynka narzędziowa menedżera*, H. Witczak (red.), Uniwersytet Ekonomiczny, Poznań, **2010**.
- Myślenie sieciowe w teorii i praktyce*, PWE, Warszawa, **2010** (współautor: Anna Piekarczyk).
- Globalne ocieplenie. Wątpliwy sojusz nauki z polityką, ideologią i biznesem*, „Ekonomia i Środowisko”, **2011**, nr 1, s. 25–33.
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej 1961–2011 Księga Jubileuszowa*, Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej, Kościan, **2011** (współredaktor).
- Fikcje organizacyjne i działania pozorne w ochronie przyrody w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem parków krajobrazowych*, „Ekonomia i Środowisko”, **2012**, nr 1, s. 194–209.
- Wkład Wielkopolan do przed naukowej myśli organizatorskiej*, w: *Nauki o zarządzaniu – u początków i współcześnie*, A. Czech (red.), „Studia Ekonomiczne UE w Katowicach”, Zeszyt Naukowy nr 118, Katowice, **2012**, s. 19–31.
- Teoria i praktyka zarządzania. Analiza krytyczna*, PWE, Warszawa, **2014**.
- Wiarygodność ekonomii*, „Przegląd Zachodniopomorski”, **2014**, vol. 1 (r. 29), s. 11–18.
- W poszukiwaniu metodologicznego modelu nauk o zarządzaniu*, „Przegląd Organizacji”, **2016**, nr 2, s. 4–7.
- Zrównoważony rozwój. Wizja bez szans na realizację*, „Ekonomia i Środowisko”, **2016**, nr 3, s. 62–72.
- Nauki o zarządzaniu a neoliberalizm*, w: *Meandry teorii i praktyki zarządzania. Księga jubileuszowa z okazji 45-lecia pracy naukowo-dydaktycznej profesora Jana Lichtarskiego*, Uniwersytet Ekonomiczny, Wrocław, **2016**, s. 322–328.
- kształtowanie solidarności międzystanowej w dziewiętnastowiecznej Wielkopolsce*, „Problemy Zarządzania” (historia organizacji: inspiracja – brzemię – ostrzeżenie), vol. 15, nr 2(68), cz. 2, Wydział Zarządzania UW, **2017**, s. 88–96.
- Zarządcze i ekonomiczne zagadnienia działalności parków krajobrazowych w Polsce*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra, **2022** (współautor i współredaktor wraz z J. Sikorą).
- Kolejne klimatyczne propozycje Unii Europejskiej*, „Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski”, **2023**, z. 30, s. 91–96. ■

